

YLIOPISTOJEN ULKOPUOLELLA TAPAHTUVASTA SUOMEN KIELEN OPISKELUSTA
UNKARISSA

Ulla Hauhia-Nagy, Budapest

Tietoisuus suomen ja unkarin kielten sukulaisuudesta on jo puolentoista vuosisadan ajan vaikuttanut maidemme välisiin suhteisiin. Se on yhä uudelleen ja uudelleen innostanut myös yksityisiä kansalaisia toisen sukulaiskansan kielen opiskeluun.

Historiallista taustaa

Viime vuosisadan alkupuolella - eikä aina loppupuolellakaan - tämä sukulaisuus ei tosin saavuttanut vielä läheskään yksimielistä kannatusta Unkarissa. Kirjassa "Unkarin maa ja kansa", johon Antti Jalava (1846 - 1909) kokosi vuonna 1875 Unkarissa tekemiään havaintoja, selitetään syyksi se, että "tuota sukulaisuutta on pidetty muka halventavaisena unkarilaisille. Kuinka voisivat he, mainioin Hunnien jälkeläiset - niin kuin he kumminkin itse väittävät - olla sukua niin halpoin ja mitättömäin ihmisten kanssa, kuin suomalaiset ovat" (s. 315). Saattaa olla, että se ylenpalttisen kiittävä sävy, jolla meitä suomalaisia on totuttu täällä Unkarissa mainitsemaan, juontaakin alkunsa noista varhaisten Suomen-ystävien lausunnoista ja kirjoituksista, jotka oli tarkoitettu suomalaisten sukulaisten puolustukseksi niitä vastaan, jotka Unkarissa tätä sukulaisuutta halveksivat eivätkä sitä halunneet tunnustaa.

Oli miten oli, sen jälkeen kun nuori Antal Reguly (1819 - 1858) oli Suomessa oleskellessaan tehnyt päätöksensä luopua juristin urasta ja antaa tautua kokonaan unkarilaisten sukukansojen ja näiden kielten tutkimukselle, Suomessa ja Unkarissa yhä useammat tiedemiehet alkoivat kiinnostua toistensa kielistä, ryhtyivät keskenään kirjeenvaihtoon ja suorittivat vierailuja toistensa luo. Ensimmäinen suomalainen tiedemies, joka otti ja opetteli unkarin kielen, oli Wolmar Schildt-Kilpisen lanko, suomalaisuusmies E. A. Ingman (1810 - 1858), varsinaiselta koulutukseltaan lääkäri, joka vuonna 1847 täydensi kieliopintojaan Unkarissa lääkäri- ja kielimieskollegansa Pál Bugátin (1793 - 1865) opastuksella,

Varsin kauaskantoiset seuraukset oli sillä, että unkarilainen lakimies Pál Hunfalvy (1810 - 1891) vakuuttui suomen ja unkarin kielen sukulaisu-

desta. Edellä mainitussa kirjassaan Antti Jalava kertoo tämän tapahtuneen seuraavasti: Hunfalvy oli ollut vallankumousvaltiopäivien jäsen ja joutunut sen tähden pidätetyksi. "Tuomiotaan odotellessaan hän ryhtyi tutkimaan Strahlmannin vanhaa suomalaista kielioppia, jonka oli hankkinut itselleen sen johdosta, että oli kuullut suomen kieltä väitettävän unkarin kielen sukulaiseksi ja nyt tahtoi siitä asiasta saada jotain selkoa. Luettuansa vaan muutamia lehtiä mainitusta kieliopista, käsitti hän kohta, että nuo molemmat kielet todellakin ovat läheistä sukua" (s. 302, alaviite). 1850-luvulta lähtien vuosikymmenten ajan Hunfalvy oli kirjeenvaihdossa suomalaisten tiedemiesten - Lönnrotin, Ahlqvistin, Yrjö-Koskisen - kanssa. Vuonna 1869 hän teki tutustumismatkan Suomeen ja Vieroon. Matkakokemuksistaan hän julkaisi 1871 mielenkiintoisen kirjan "Utazás a Balt-tenger vidékein". Hän ehdotti jo varhain, että Unkarin oppikoulujen äidinkielenopettajiksi valmistuvilta tulisi vaatia tutkinto myös suomen kielessä. Hunfalvy laati myös jo lukemiston suomen kielen opiskelijoita varten. Unkarin yliopistoissa onkin sittemmin perinteisesti - Budapestin yliopistossa jo 110 vuoden ajan -unkaria opiskeleville annettava suomen kielen opetus ollut suomalais-ugrilaisen oppituolin huolena. Paras todistus tämän opetustyön tuloksellisuudesta on se monta sukupolvea käsittävä äidinkielenopettajain joukko, joka on innostaen kertonut Unkarin nuorisolle kielisukulaisuudesta, järjestänyt kouluissaan Suomitilaisuuksia ja opastanut oppilaitaan suomen kielen alkeisiin koulujensa opintopiireissä. Ei tarvitse olla kauankaan Unkarissa todetakseen, että tämä on vielä nyky-Unkarissakin elävä perinne.

Hunfalvysta lähtien Unkarin fennougristit ovat suorittaneet myös varsinaista kansanvalistustyötä. He ovat pitäneet alaltaan esitelmiä myös teieteellisten laitosten ulkopuolella ja julkaisseet suurelle yleisölle tarkoitettuja teoksia. Tänä vuonna tulee kuluneeksi tasan sata vuotta József Szinnyein teoksen "Az ezer tő országa (Finnország)" ilmestymisestä, jossa unkarilaiselle yleisölle monipuolisesti esiteltiin pohjoinen Suomi luonnonkauniina maana ja sen kansa sellaisena sukulaiskansana, jolta unkarilaisilla on paljon oppimista varsinkin yhteiskunnallisella alalla. Uusin tämän lajin teos, jossa monipuolisesti informoiden, hauskassa, helposti luettavassa muodossa annetaan kokonaiskuva maastamme, on Enikő Szíjin matkopassarjassa 1979 ilmestynyt yli 500-sivuinen teos "Finnország". Tuskin on pelkkä sattuma, että myös Enikő Szíj on fennougristi ja Budapestin yliopiston suomalais-ugrilaisen oppituolin opettajia.

Yhä laajenevat harrastajapiirit

On siis todettava, että tieteen piiristä ja yliopistoissa tapahtuvan suomen kielen opetuksen ja opiskelun vaikutuksesta tieto kielisukulaisuudesta ja Suomen monipuolinen tuntemus on levinnyt laajalle täällä Unkarissa, kauas yli tiedemiespiirien ja yliopistojen seinien. Näin on täällä luotu otollista maaperää yliopistojen ulkopuolella tapahtuvalle suomen kielen opiskelulle.

Tämän vuosisadan alkupuoliskolla maiden väliset kulttuurisuhteet ulottuivat jo elämän kaikille aloille. Tällöin oli jo yhteistyötä monien kansalaisjärjestöjen välillä, järjestettiin suuria kulttuurikongresseja, evankelis-luterilaisten kirkkojen yhteistoiminta sai vakiintuneet muotonsa ja yrityksiä tehtiin myös maiden välisten kauppasuhteiden kehittämiseksi. Valtioiden välillä solmittiin ensimmäinen kulttuurisopimus vuonna 1938.

Merkittävän työn sukukansojen lähentämiseksi toisiinsa suorittivat Endre Zongor ja Budapestiin perustettu Sukukansojen laitos 1940-luvun alkuvuosina. Jatkaessaan teologian opintojaan stipendiaattina Helsingissä lukuvuonna 1934 - 35 Endre Zongor oppi myös erinomaisesti suomen kielen. Hän oivalsi jo tuolloin, miten tärkeä tekijä on toisen maan kielen hallinta pyrittäessä lisäämään tuon toisen maan tuntemusta ja syventämään maiden välistä vuorovaikutusta. Zongorin ja hänen johtamansa laitoksen toimesta järjestettiin lukemattomissa kouluissa suomen kielen opintopiirejä ja myös aikuisille tarkoitettuja kielikursseja. Noina vuosina saattoi samanaikaisesti suomea opiskelevien määrä kohota parhaimmillaan moniin satoihin, jopa ylittää tuhannenkin opiskelijan määrän. Zongorin toimesta kehitettiin myös laajakirjeenvaihtoverkosto Suomen ja Unkarin koululaisten välille. Sota katkaisi useimmat tällöin solmitut suhteet, mutta sukulaistietoisuutta ei sotakaan pystynyt hävittämään.

Suhteiden uusinta kehitystä

Sodan ja sitä seuranneen katkon jälkeen maiden välillä solmittiin uusi kulttuurisopimus vuonna 1959. Sen puitteissa suoritetaan vastavuoroisesti varsin monipuolista kulttuuritoimintaa. Uudenlaista joukkomatkailun muotoa edustavat ne laajat, noin 300 henkeä käsittävät valtuuskunnat, jotka samanaikaisesti vierailevat toisen sukulaiskansan luona suomalais-unkari-

laisen ystävyysviikon aikana, jollainen tänä kesänä järjestetään jo kuudetta kertaa. Maiden presidentit ovat toimineet ystävyysviikkojen suojelejoina, ja niiden järjestäjinä toimii Unkarissa Isänmaallisen Kansanrintaman Valtakunnallinen Neuvosto ja Suomessa Suomi-Unkari Seura yhdessä eri poliittisten puolueiden kanssa. Ystävyyskaupungit, joiden lukumäärä nousee jo kuuteentoista Suomessa ja Unkarissa, osallistuvat myös ystävyysviikon ohjelman järjestämiseen.

On voitu jälleen havaita, että maiden välisen suhteiden vakiintumisen ja monipuolistumisen myötä kiinnostus toisen maan kieltä kohtaan on kasvamassa. Vaikka useimmat asiantuntijat pystyvät kanssakäymiseen jonkin yhteisen kielen - useimmiten saksan tai englannin - välityksellä, laajempien kansalaispiirien kosketukset jäävät sittenkin ulkokohtaisiksi juuri yhteisen kielen puuttumisen vuoksi.

Opiskelumahdollisuudet

Suomen kielen opiskelumahdollisuudet itseopiskelun lisäksi ovat ymmärrettävästi melko rajoitetut.

Osittain suomalaisen Kansanvalistusseuran, osittain kansalaisopistolaitoksen unkarilaisena vastineena toimii TIT (= Tudományos Ismeretterjesztő Társulat), jonka toimesta on jo parin vuosikymmenen aikana järjestetty myös suomen kielen kursseja; opettajina ovat toimineet yliopistojen suomea taitavat opettajat.

Unkarissa toimii tällä hetkellä yhdeksällä paikkakunnalla Suomen ystäväin piirejä, useimmiten juuri niissä kaupungeissa, joilla on Suomessa ystävyyskaupunki. Nämä ystävyyspiirit toimivat Isänmaallisen Kansanrintaman paikallisjärjestön kerhoina, joiden alkuunpanijoina ja toiminnan ohjaajina on tavallisesti opettajia. Joissakin ystävyyspiireissä harrastetaan myös suomen kielen opiskelua.

Tiedossamme on, että muutamissa lukioissakin toimii suomen kielen opintopiirejä. Salgótarjánissa, lukiossa, jonka rehtori on paikallisen ystävyyspiirin puheenjohtaja, tällaisessa opintopiirissä opiskelee peräti 20 innokasta oppilasta.

Oppimateriaalin puute

Kaikkialla missä unkarilaiset joko yksin tai joukolla yrittävät opiskella suomea, suurimpana haittana on oppimateriaalin puute. Professori István

Pappin lähes 30 vuotta sitten valmistunut oppikirja kielikursseja ja itseopiskelijoita varten on jo aikansa elänyt, mutta mitään vastaavaa uutta oppikirjaa ei ole vielä saatu tilalle. Sanakirjojakin on edelleen olemassa vain suomesta unkariin; unkarilais-suomalainen sanakirja on kuitenkin jo painossa. Tiedämme, että nykyisin kielten opiskelijat kaipaavat oppikirjojen lisäksi levyjä ja kasetteja. Suomessa ulkomaalaisopetusta varten laaditun aineiston käyttökelpoisuutta tšekäläisissä oloissa rajoittaa se, että hintansa takia se on Unkarissa myyntiin sopimatonta. Tosin suur-
 lähetystöstä niitä ovat kyselleet - joko kirjeitse tai henkilökohtaisesti käymällä - sellaisetkin suomen opiskelijat, jotka olisivat olleet valmiit ostamaan oppikirjan hinnalla millä hyvänsä. Ikävä kyllä, sekään ei käypäinsä, koska edustuston ei ole lupa käydä kauppaa. Nyt olemme saaneet pienen kokoelman suomen kielen oppimateriaalia, josta kipeimpään tarpeeseen voimme lainata asiakkaillemme kirjan tai kasetin.

Motivaatioista

Edellä laajasti käsitellystä Suomi-sympatiasta johtuvien syiden lisäksi unkarilaisilla suomen opiskelijoilla on samanlaisia tavoitteita kuin niiden maiden opiskelijoilla, joissa te itse kukin suomea opetatte. Kohtuullisen kielitaidon hankkineet voivat tilapäisesti - varsinkin kesäaikana - toimia suomalaisryhmien matkaoppaina. Yleensä oppaalta kuitenkin vaaditaan kielitaidon lisäksi vuoden pituinen valmennuskurssi. Tulkeille tarjoutuu myös työtilaisuuksia. Olisi suotavaa, että myös suomen ja unkarin kielen tulkeille voitaisiin järjestää asianmukaista koulutusta, vaikkapa vain lyhyehköjen kurssien muodossa. Tällaisille kursseille olisi varmaan ilmoittautujia sekä yliopistossa että sen ulkopuolella suomea opiskelleiden joukossa.

Kannustavana lähitavoitteena vieraiden kielten opiskelussa on nk. valtiollisen kielitutkinnon suorittaminen. Sen suorittamisesta saa todistuksen, joka määrätapauksissa voi merkitä pientä palkan lisääkin.

Yhä lisääntyneet määräaikaiset työtilaisuudet Suomessa, varsinkin unkarilaisten musiikinopettajien keskuudessa, ja suunnitteilla olevat avioitumiset Suomeen ovat kaikki osaltaan olleet viime vuosina lisäämässä unkarilaisten suomen kielen harrastusta.